

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто поняття “компоненти”, “критерії”, “показники”; визначено критерії, показники та стан сформованості готовності майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації.

Ключові слова: компоненти, критерії, показники.

Зміна соціально-економічної ситуації в країні посилює необхідність пошуку надійних, оригінальних і ефективних способів навчально-виховної діяльності, запровадження таких освітніх технологій, які забезпечили б ефективну підготовку обдарованої та здібної студентської молоді до входження в соціум, формування еліти суспільства, здатної вивести державу із кризового стану.

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури та соціальної практики. Характерною особливістю цього періоду розвитку педагогічної освіти є пошук нового змісту та форм, методів і засобів навчання, виховання й управління; розгортання широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах акмеологічного підходу.

Під час теоретичного аналізу останніх досліджень з'ясовано, що сучасними принципами реформування освіти є принципи демократизації (характеризується рівноправністю, партнерством, вибором); гуманізації (заснований на взаємодопомозі, взаєморозумінні та співпереживанні); інтенсифікації (забезпечується за допомогою застосування сучасних комп'ютерних, телекомунікаційних, мультимедійних, дистанційних, ігрових, проектних технологій); національної спрямованості (ґрунтується на традиціях нашого народу); інтеграції (забезпечується вивченням процесів і явищ крізь призму різних наукових теорій і течій); валеологізації (утверджується пріоритетність здорового способу життя); відкритості (забезпечується прозорість прийнятих рішень); інноваційності (утверджуються постійні зміни, що спрямовують соціальні системи на розвиток) [10].

Аналіз психолого-педагогічної літератури й особистого досвіду переконливо свідчить про те, що в процесі організації певної діяльності для її ефективності необхідно виділяти певні умови реалізації цієї сукупності процесів. А. Богоявленська [2], А. Вербицький [3], Л. Вяткін [4], Р. Лемберг [8], П. Підкасистий [12], Н. Половникова [13] та інші вчені займалися дослідженням педагогічних умов при підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Мета статті – визначити й охарактеризувати педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації.

Професійна підготовка як педагогічна діяльність допускає наявність як мінімум двох сторін – суб'єкта й об'єкта, але ці сторони можуть перебувати у відносинах тільки у визначеній сфері, визначеному “просторі”. Однією зі сторін цього “простору” і є педагогічні умови [9].

Незважаючи на те, що предметом великої кількості педагогічних досліджень виступають педагогічні умови реалізації певних процесів, в сучасній науці існують певні розбіжності в тлумаченні самого поняття “педагогічна умова”.

Педагогічні умови – категорія, що визначається як система форм, методів, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися, чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [11].

З іншого боку, педагогічні умови виступають і формою педагогічної діяльності, метою якої є формування висококваліфікованого фахівця. Отже, педагогічні умови забезпечують виконання державного стандарту з освітньої діяльності.

Аналізуючи досліджувану проблему, виділяємо такі педагогічні умови, які дають змогу ефективно здійснити формування готовності майбутніх менеджерів-економістів до професійної діяльності в умовах профільного навчання на засадах акмеологічного підходу. Педагогічні умови базуються на виконанні таких завдань:

- підвищення пізнавального інтересу до професійної самореалізації у процесі самоосвіти (рефлексивний компонент);
- підсилення мотиваційних установок до професійної самореалізації (цілемотивований компонент);
- запровадження акмеологічного підходу в навчально-виховний процес ВНЗ економічного профілю (предметно-практичний компонент);
- розробка комплексу тренінгових занять (особистісний компонент);
- соціокультурний підхід до мовної освіти (поведінки) майбутніх менеджерів-економістів (змістовий компонент).

Тому серед педагогічних умов ми визначили такі: підвищення пізнавального інтересу до професійної самореалізації у процесі самоосвіти; закріплення у майбутніх менеджерів-економістів мотиваційних установок до професійної самореалізації; запровадження акмеологічного підходу в навчально-виховному процесі ВНЗ економічного профілю; забезпечення навчального процесу комплексом тренінгових занять для майбутніх фахівців з економічної галузі; використання соціокультурного підходу до мовної освіти (поведінки) майбутніх менеджерів-економістів.

Специфіка педагогічних умов детермінована не лише сутністю і змістом професійної підготовки майбутнього менеджера-економіста, а й особливостями викладання у ВНЗ економічного профілю, що, в свою чергу, потребує нових підходів при підготовці майбутніх фахівців в економічній галузі.

Підвищення пізнавального інтересу до професійної самореалізації у процесі самоосвіти полягає у якості та довготривалості готовності майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації й визначається зацікавленістю процесом пізнання внутрішнього світу, розкриттям резервного потенціалу, реалізацією його в професійній діяльності. “Через інтерес розкриваються характери людей, рівень їх суб’єктивності, соціальної і моральної зрілості, наявність і розвиток творчого потенціалу” [1]. Акцентуючи увагу на пізнавальному інтересі майбутнього менеджера-економіста до розкриття і реалізації власного потенціалу в процесі засвоєння основ професійної діяльності, зазначемо таке:

- інтерес є спеціальним психічним механізмом, спонукальною силою активності, самореалізації майбутнього менеджера-економіста в професійній діяльності та приносить емоційне задоволення виконаною роботою;

- інтерес майбутнього менеджера-економіста до процесів професійної діяльності виникає в результаті незадовільного стану реалізації потреб самореалізації в процесі навчання, тобто він відбиває суперечність між потребами й умовами їх задоволення;

- потреби розкривати і реалізовувати ресурсний потенціал майбутнім менеджером-економістом у процесі опанування основ професійної діяльності набувають свідомої, смислоутворювальної сили через інтерес, тобто через повне розуміння сутності потреб і способів їх задоволення;

- інтерес майбутнього менеджера-економіста до самореалізації в професійній діяльності загалом відбиває потребу в пізнанні та діяльності, є емоційним проявом пізнавальної потреби, формою її прояву (А. Петровський) і тому в дослідженні використовуємо термін “пізнавальний інтерес”, який розкриває особистісний сенс самопізнання і самореалізації особистості майбутнього менеджера-економіста;

- усвідомлений інтерес майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації є метою і мотивом (Є. Ільїн).

Таким чином, з позиції основних положень теорії інтересу готовність майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації є метою, потребою, мотивом, ставленням, схильністю, вольовим імпульсом, задоволенням реалізації потреб.

Закріплення мотиваційних установок до професійної самореалізації передбачає вивчення спрямованості мотивації майбутнього менеджера-економіста на досягнення акме в професії менеджера-економіста. Таку спрямованість ми подамо у нашій статті як потребу в досягненні мети професійної самореалізації, ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності, що визначається мотивами професійної самореалізації майбутнього менеджера-економіста.

Потреби досягнення мети в професійній самореалізації майбутнього менеджера-економіста набувають ціннісної значущості в тому разі, коли вони усвідомлюються ним, відображають його індивідуальні особливості, тобто є реальними, потенційними, об’єктивними, адекватними, спрямовані на вирішення суперечностей між об’єктивним характером потреби та

суб'єктивним характером її задоволення. Цінним є те, що вони спонукають майбутнього менеджера-економіста до активності (В. Лозова), перемоги, успіху, руху вперед.

Запровадження акмеологічного підходу в навчально-виховний процес ВНЗ економічного профілю передбачає організацію підготовки майбутніх менеджерів-економістів, а саме формування соціальної компетентності, яка орієнтована на інтенсивне спілкування, успішну комунікацію та ефективну взаємодію. Для цього потрібні багаторівневі навчально-методичні комплекси, які враховуватимуть вікові та психологічні особливості студентів ВНЗ і будуть спрямовані на розвиток професійно значущих якостей.

На основі наукових напрацювань фахівців [5–7; 15] акмеологічний підхід щодо вдосконалення процесу професійної самореалізації майбутніх менеджерів-економістів під час навчання в економічному університеті реалізовувався в такій послідовності:

1) проектування та впровадження моделі технології підготовки майбутніх менеджерів-економістів до професійної самореалізації на засадах акмеологічного підходу;

2) оновлення змісту професійної підготовки менеджерів-економістів на основі запровадження інноваційних технологій навчання та введення принципів системності, цілісності й інтегративності;

3) створення акмеологічного розвивального середовища (прагнення до успіху, творчості в процесі саморозвитку);

4) розробка акмеологічних технологій (технологій забезпечення успіху й високих досягнень у процесі самовдосконалення акме кожного студента);

5) розробка акмеологічного супроводу педагогічного процесу (впровадження тренінгових технологій, підготовка викладачів);

б) системний аналіз акмеологічних результатів, яких досягають студенти, та внесення коректив у подальшу діяльність.

Акмеологічний підхід передбачає акмеологічний супровід, котрий являє собою систему заходів і технологій їх реалізації, що забезпечує особистісний, професійний і духовний розвиток майбутніх фахівців, які працюватимуть у сфері менеджменту економіки. У цілому акмеологічна технологія – це програма, що містить: систему завдань із досягнення фахівцем високого рівня професіоналізму, сукупність методів та методик, спеціальних технічних прийомів, засобів і методів контролю й самоконтролю з досягнення поставлених цілей (алгоритми ефективного розв'язування завдань).

Розробка комплексу тренінгових занять передбачає формування особистісно-професійної компетенції, яка відбувається в міжособистісній взаємодії. У цьому контексті становить інтерес перелік комунікативних умінь, який наводить О. Сидоренко з метою розвитку комунікативної компетенції в діловому спілкуванні у процесі тренінгових занять:

- вступати в контакт;
- формулювати запитання;

- вести “малу розмову”;
- стимулювати партнера до з’ясування його позиції, пропозиції тощо;
- почути і зрозуміти те, що мав на увазі партнер;
- зрозуміти те, що партнер був неспроможний висловити;
- передати партнеру, що його почули і зрозуміли;
- вирівнювати емоційне напруження у бесіді [14].

Але, на наш погляд, доцільно було б доповнити перелік умінням “сприйняти і зрозуміти те, що партнер навмисно намагається приховати”, яке О. Сидоренко, за її словами, свідомо не включила. Автор пояснює виключення уміння “розшифровувати ознаки неправди” з переліку тренуваних умінь тим, що “тренінг комунікативної компетентності у діловій взаємодії є одночасно тренінгом партнерського спілкування, а відносини партнерства передбачають прагнення до відкритої комунікації” [14]. Вважаємо, що для працівників економічної сфери це вміння є одним з основних, оскільки ті, з ким доводиться спілкуватися менеджеру, дуже часто намагаються якраз приховати від нього істину, свідомо чи підсвідомо. Тому формування професійних якостей, які гарантуватимуть успішну партнерську взаємодію, є одним із завдань фахової підготовки майбутніх менеджерів.

Залежно від завдань, які потрібно вирішити, визначають такі види тренінгу:

- формування цілісної особистості суб’єкта навчання і праці (особистісний тренінг);
- формування окремих видів навчальної, дослідницької та професійної діяльності (навчальний і професійний тренінги);
- розвиток мотиваційної сфери як пошук нових мотивів, побудова нової системи цілей професійної діяльності (мотиваційний професійний тренінг);
- формування мотиваційної сфери, прийомів володіння емоційними станами в професійній діяльності (емоційний професійний тренінг);
- стимулювання вмінь взаємодіяти з іншими людьми під час навчання і професійної діяльності (тренінг навчальної та професійної співпраці);
- підвищення професійного і соціального статусу (тренінг статусу);
- формування готовності працівників до інноваційної діяльності (тренінг професійної творчості);
- стимулювання усвідомлення професійних завдань певного віку, коли перед входженням людини в новий віковий етап їй допомагають уточнити професійні, соціальні та життєві завдання, які їй потрібно вирішити, а також визначити, які психологічні якості особистості та діяльності їй для цього будуть потрібні (віковий професійний тренінг);
- стимулювання потреб і здібностей індивідуального самовираження у навчанні та професійній діяльності (тренінг індивідуальності в навчально-професійній діяльності);
- стимулювання до процесу постійного професійного самовдосконалення, апробації різних стратегій професійного зростання (тренінг професійного самовдосконалення) тощо.

Соціокультурний підхід до мовної освіти (поведінки) майбутніх менеджерів-економістів полягає у концептуальній основі для визначення змісту та навчальних стратегій іншомовної підготовки майбутніх фахівців в умовах багатомовності та являє собою соціокультурний підхід до мовної освіти:

- розвиток комунікативної культури студентів;
- розвиток у студентів усвідомлення себе як носія національних цінностей;
- навчання етики поведінки в суспільстві;
- навчання етики спілкування, іншомовного спілкування в контексті діалогу культур;
- опора на міжпредметні культурологічні знання студентів, які є основою у процесі формування соціальної компетентності.

Висновки. Таким чином, можна сказати, що оволодіння іноземною мовою студентами, майбутніми менеджерами-економістами визначається ефективністю застосування в навчальному процесі педагогічних умов. Розвиток економіки вимагає від фахівця пристосування до економічних умов, які постійно змінюються. Використання педагогічних умов дає можливість забезпечити ефективне вивчення іноземної мови, підвищити самостійність та відповідальність у студента, побудувати навчальний процес відповідно до інтересів і цілей студентів.

Список використаної літератури

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 “Теорія і історія педагогіки” / Н.М. Бібік. – К., 1998. – 40 с.
2. Богоявленская А.В. Интеллектуальная активность как условие продуктивного мышления / А.В. Богоявленская // Экспериментальное исследование продуктивных процессов мышления. – М. : Знание, 1973. – С. 144–146.
3. Вербицкий А.А. Самостоятельная работа студентов младших курсов / А.А. Вербицкий // Высшая школа России. – 1995. – № 3.
4. Вяткин Л.Г. Методы и формы самостоятельной работы студентов / Л.Г. Вяткин. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1985. – 182 с.
5. Деркач А.А. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости / А.А. Деркач, Л.Е. Орбан. – М. : РАГС, 1995. – 2008 с.
6. Дубасенюк О.А. Фундаментальна акмеологія: засади вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / О.А. Дубасенюк // Акмеологія в Україні. – 2010. – № 1. – С. 18–26.
7. Кузьмина Н.В. Инновационные потенциалы фундаментального образования регионов, выявляемые средствами циклического мониторинга / Н.В. Кузьмина, В.Е. Иноземцева, Е.Н. Жарикова // Акмеология 2008. Методологические и методические проблемы / под ред. Н.В. Кузьминой, Е.Н. Жариковой. – СПб. : Изд-во ЦСИ, 2008. – С. 80–84.
8. Лемберг Р.Г. О самостоятельной работе учащихся / Р.Г. Лемберг // Советская педагогика. – 1962. – № 2. – С. 15–21.
9. Моторна Л.В. Педагогічні умови застосування освітніх технологій в процесі викладання природничонаукових дисциплін у технічних коледжах / Л.В. Моторна // Гуманізм та освіта : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2008.

10. Паламарчук В. Інновації в сучасній освіті / В. Паламарчук // Завуч. – 2006. – № 10. – С. 1–4.
11. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О.М. Пехота та ін. – К. : А.С.К., 2003. – 240 с.
12. Пидкасистый П.И. Педагогика / П.И. Пидкасистый. – 2-е изд. – М. : Российское педагогическое агентство, 1996. – 600 с.
13. Половникова Н.А. Условия развития познавательной самостоятельности школьников в процессе обучения / Н.А. Половникова. – Казань, 1966. – С. 47–52.
14. Сидоренко Е.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е.В. Сидоренко. – М. : СПб. : Речь, 2002. – 208 с.
15. Швидкий В.О. Акмеологічні підходи до формування образу Я-професіонала у студентів ВНЗ / В.О. Швидкий // Акмеологія в Україні. – 2010. – № 1. – С. 128–135.

Служинская Л.Б. Педагогические условия подготовки будущих менеджеров-экономистов к профессиональной самореализации

Рассматриваются понятия “компоненты”, “критерии”, “показатели”; раскрываются критерии, показатели и состояние формирования готовности будущих менеджеров-экономистов к профессиональной самореализации.

Ключевые слова: компоненты, критерии, показатели.

Sluzhynska L. Pedagogical conditions of preparation of future managers for professional self-realization

The notions “components”, “criteria”, “indicators” are examined; the article determines criteria, indicators and state of model of readiness of future managers to professional self-realization.

Key words: components, criteria, indicators.